

LIGNINGS

kontakt

NR. 1 – 2015

UTGITT AV LIGNINGSUTVALGET

Våren gir håp

I dette nummer bl.a.

SIDE 2

- **Fra Redaktøren**

SIDE 3

- **Lederen har ordet**

SIDENE 4–6

- **Ellen Reiss:
Tvangsarbeid kamoufleres
i det sorte arbeidsmarkedet**

SIDENE 7–8

- **Kommentarer til Reiss' artikkel**

SIDENE 9–10

- **Svart arbeid – samfunnsskadelige handlinger som er et angrep på velferdsstaten**

SIDENE 11–12

- **Norsk Øko-Forum**

SIDE 13

- **Stipendordningen**

SIDENE 14–15

- **Landsdekkende nemnd kommer – hva tenker dagens nemnder om det?**

LIGNINGSUTVALGET
c/o Devold Regnskapskontor
Tverrgaten 10 Marken
5017 Bergen
Telefon 55 32 32 50
Telefaks 55 31 16 23
e-post post@utvalget.no
internett www.utvalget.no

Leder:
Hugo Matre, Advokatfirma Schjødt

Styremedlemmer:
Jan Narvesen, Sør-Hedmark
Karin Busk, Skatt Øst, Lillestrøm
Helge-Ove Aune, Sør-Troms
Evy Skjeffrås, Dalane
Marit Thorstensen, Søre Sunnmøre

Redaktør:
Levi Slåen
Skatt øst Lillehammer
Telefon 61 05 37 11
e-post levi.slaen@skatteetaten.no

Grafisk produksjon:
BODONI

ISSN 0803-0731

Fra Redaktøren

DET TOK SIN TID før vi kunne presentere et nytt blad. Da er det ekstra hyggelig at vi nå har satt sammen et blad der du som leser kan få et innblikk i den svarte økonomien i Norge.

Gjennom to artikler og kommentarer til disse, har vi prøvd å belyse at dette virkelig er et samfunnsproblem også her til lands. Det er ikke lett å tallfeste nøyaktig hvilke summer som er de helt korrekte, men våre bidragsyttere signaliserer enorme beløp. Kanskje kan vi ha disse tallene i mente når vi gjennom media hører om manglende til skoler, helse, transport, kultur osv. Det er fellesskapets penger og vi kunne alle som en hatt glede av dem.

I tillegg viser artiklene at dette ikke bare handler om penger. Bak tallene ligger også holdninger som gjør at misbruk, makt og kynisme kan styre andre mennesker og derigjennom frata dem rettigheter og muligheter.

Vi håper at våre lesere deler dette med andre. Vi setter gjerne sammen et nytt blad med mer stoff om dette der flere sider av dette belyses og synliggjøres. Har du synspunkter og/eller vet om noen som burde ha noe å dele med oss til felles beste, så kontakt redaktør. Adresse og telefon finner du i venstre margin på denne siden.

Levi

Søknad om stipend fra Ligningsutvalget

Navn: .....

Fødselsnummer: .....

Adresse: .....

Arbeidssted (evt. Skatteklagenemnd): .....

Jeg søker om stipend for å ta følgende utdanning: .....

.....

.....

Bekreftelse på studieplass følger vedlagt.

Dersom jeg blir tildelt stipend bes dette overført bankkonto: .....

Sted/dato: .....

Underskrift: .....

Sendes på mail til redaktør for Ligningskontakt levi.slaen@skatteetaten.no

Lederen har ordet

Kampen mot svart arbeid

SVART ARBEID er en betegnelse for arbeid som utføres uten at det betales skatter og avgifter, men som etter omstendighetene også har betydning for konkurransesituasjonen i markedet og de involvertes rettigheter. Det foreligger ingen pålitelig statistikk over den svarte økonomien, men forskning indikerer at det kan dreie seg om flere titalls milliarder kroner i året.

Mange tenker nok på svart arbeid som et spørsmål om nabetjenester og mindre virksomheter med «strøjobber» som forsøker å unngå et uforholdsmessig byråkrati. Globaliseringen har imidlertid gjort svart arbeid til et større samfunnsproblem enn tidligere. Organisert kriminalitet og tvangsarbeid utfordrer demokratiske samfunn med en åpen økonomi på en annen måte enn tidligere. Bekjempelse av arbeidslivskriminalitet er derved blitt stadig viktigere.

Myndighetene har satt inn ulike tiltak. F.eks. er det med virkning fra 1. januar 2014 inn-

ført nye krav i bokføringsloven om føring av personalliste for frisører, skjønnhetspleiere og serveringssteder samt bilverksteder og bilpleiebransjen for å motvirke svart arbeid. Et annet eksempel er manglende fradragsrett ved kontantbetalinger over kroner 10 000.

Siste tiltak på området er omstridt. Regjeringen ønsker å overføre skatteinnkrevningen fra kommunale kvernere til skatteetaten. Det er lett å forstå at kommunene er bekymret for tap av arbeidsplasser. Men faglig vil nedbygging av skillene mellom kommunale og statlige kontroll- og innkrevingsmiljø vil kunne bidra til å effektivisere kampen mot svart arbeid. Styrket arbeidsgiverkontroll og bedret samordning med eksisterende kontrollmiljøer i skatteetaten kan bidra til å intensivere satsningen mot svart arbeid. Om kommunene skal kompenseres for nedgangen i sysselsettingen, er et politisk spørsmål som beror på andre kriterier.

**Jeg er så glad i grunnen
og visste det ei før; det er
som jeg har funnen en venn, der var
forsvunnen, mitt prektige humør.**

*Bjørnstjerne Bjørnson
(1832–1910)
norsk dikter*

Tvangsarbeid kamoufleres

i det sorte arbeidsmarkedet

I den sorte økonomien kan man gjemme korrupsjon, organisert kriminalitet og tvangsarbeid. Det er behov for en holdningsendring i nordmenns bruk av sort arbeid.

Tekst: Ellen Reiss, forfatter av boken Norsk slaveri (2014, Ellen Reiss og Nicolai Strøm-Olsen)

MAFIAEN ER ET STORT samfunnsproblem i Italia. Det har vært det lenge, og det er det i dag. Mafiaens nettverk har forgreninger over alt: De styrer narkotikaen og prostitusjonen, og er med å organisere smugling av flykninger fra Afrika som blir brukt som slaver i jordbruket i Italia.

Men har ikke begrenset seg til rene kriminelle virksomheter. Mafiaen har også kontroll over mange tilsynelatende legale forretninger. Den svekker landets konkurransevne og samholdskraften i hele Sør-Italia.

Mafiaens virksomhet og utnytting av mennesker ville ikke vært mulig uten korrupsjon og en omfattende svart økonomi. Mafia og annen organisert, kriminell virksomhet, lever av penger og arbeidere som «ikke finnes».

Det er lenge til Norge havner like skeivt ut som Italia, men det betyr ikke at historien ikke har noe å lære oss. Ifølge Transparency International er Norge det mest korrupte landet i Norden, og i en av institusjonens undersøkelser oppga 4 prosent av de norske deltagere at de hadde betalt bestikkelser til det norske rettsvesenet. I mai 2014 gikk assisterende sjef i Kripas, Vigleik Antun, ut og advarte mot at kriminelle infiltrerer offentlig sektor i Norge. Og 24. februar 2014 ble politioverbetjent Eirik Jensen siktet for grov korrupsjon, en sak som har fått

mye oppmerksomhet og som i skrivende stund ennå ikke er oppe for retten.

Et korrupt samfunn er et utrygt samfunn. For hvor trygge kan vi være hvis noen kan bestikke seg unna straff eller betale for at uskyldige skal straffes?

Også i Norge bruker kriminelle nettverk mennesker til tvangsarbeid, prostitusjon og tvungen kriminalitet, og en forutsetning for at de kan handle med mennesker er den svarte økonomien.

Sort økonomi

Den svarte økonomien i Norge var på 430 milliarder kroner i 2013, anslo Jan-Egil Kristiansen, sjef i Skattekrimenheten i Oslo og leder av fagutvalget i Norsk Øko-forum. Det er svimlende mye penger. Det globale konsulenthuset A.T. Kerney rangerer Norges skyggeøkonomi som den nest største i Vest-Europa.

Det norske brutto nasjonalprodukt (BNP) var i 2013 på litt over 2300 milliarder kroner. Dersom skatt Øst og NHO har rett i at den svarte økonomien er på 430 milliarder, betyr det at nesten 15 prosent av alle pengene som brukes i Norge, er svarte. Det innebærer at det ikke er et lite mindretall som handler svart, men at det har blitt nesten dagligdags.

I det du handler svart, så forsvinner pengene. De undras skatt og verken kunden eller myndighetene kan følge dem. Det blir umulig å vite om mannen som vasket bilen, eller mureren som fikset pipa, får lønn. For på papiret er han ikke ansatt i bedriften, og pengene som skal betale ham, finnes ikke i regnskapet. Det blir vanskelig å vite om noen gjør jobben frivillig og til rettferdig betaling eller ikke.

I desember 2013 aksjonerte politiet, Arbeidstilsynet og brannvesenet i Stavanger mot en rekke arbeidsplasser, blant annet gatekjøkken, dagligvarebutikk og en vaskehall. På alle stedene fant de ansatte uten lovlig arbeidstillatelse, personer uten arbeidskontrakter, ansatte som fikk null kroner i lønn og personer som jobbet selv om de angivelig var hundre prosent uføre og mottok trygd.

I Oslo har Skatt Øst, politiet og Arbeidstilsynet gått sammen om «Operasjon vaskebjørn» hvor de avdekket kriminalitet i bilpleiebransjen. I media har politiet og Arbeidstilsynet gått ut og omtalt en del av tilstanden for de «ansatte» som moderne slaveri. Det er avdekket omfattende bruk av ulovlig arbeidskraft, svart økonomi og ansatte som bor i eller under vaskehallen.

Flere tjenester

En viktig grunn til at sort økonomi og tvangsarbeid øker i Norge er at folk flest er blitt velstående sammenlignet med resten av verden. Levestandarden har økt, og vi har begynt å sette pris på take away-kaffe og å spise lunsjene og middagene våre ute. I følge prognosesenteret bruker vi cirka 60 milliarder i året på å pusse opp hjemme, og vi leier inn håndverkere til å gjøre jobben. Stadig flere betaler for hjelp til å vaske og stelle hage og hjem. Kort sagt, vi handler stadig flere tjenester.

Dette har skapt en mengde nye arbeidsplasser i Norge, og mange nye arbeidstakere har flyttet hit fra andre land. De kommer hit for å ha større muligheter i arbeidsmarkedet enn i hjemlandet og gjør oss samtidig en tjeneste ved å utføre arbeid andre ikke vil ha eller jobbe for en pris andre ikke godtar.

Årsaken til det svarte arbeidet er at vi har et så høyt kostnadsnivå. Derfor er det mye å tjene på å handle svart fremfor hvitt. Vi vil ha nytt bad, men vi har ikke så mye penger, og da blir 250 000,- hvitt mer enn mange vil ta seg råd til, men 150 000,- svart går jo greit. For mange er det fristende å spare penger, og det tjener de kriminelle på.

Den store etterspørselen etter tjenester i kombinasjon med fattigdom i andre deler av verden, og økt migrasjon,

rommer et potensial for utnyttelse av sårbare mennesker. I det svarte markedet kan organiserte kriminelle skjule hvitvasking av narkopenger, men også utnytte mennesker uten oppholds- eller arbeidstillatelse. Menneskehandel og tvangsarbeid involverer store penger, og det er et økende marked. Da blir det naivt å tro at Norge er et unntak når resten av verden sliter med mer tvangsarbeid.

Historisk dom

I 2008 ble to unge gutter plukket opp av irske omreisende på gata i England. Den ene var bare 17 år. De var ressurssvake og fattige og ble utstyrt med falske pass og fraktet til Norge for å jobbe. Men de fikk ikke vanlige arbeidsvilkår. Isteden ble de stengt inne og truet til å legge asfalt og belegningsstein i innkjørselen til nordmenn. Her endte de i en hverdag med mye arbeid, vold og trusler om represalier.

I straffelovens paragraf 224 står det at den som ved vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd utnytter en person til tvangsarbeid eller tvangstjenester, herunder tiggging, eller som forleder en person til å la seg bruke til slike formål, straffes for menneskehandel med fengsel inntil 5 år.

Det er imidlertid svært sjelden noen blir dømt, men akkurat i saken med de to britiske guttene ble det annerledes. Det ble satt i gang etterforskning og tatt ut tiltale, og den irske bakmannen ble i Jæren tingrett dømt til halvannet års fengsel, inndragning av 300.000 kroner og til å betale en oppreisningserstatning til de to guttene på 10.000 kroner hver. Det var et mikroskopisk plaster på såret.

Dommen er historisk fordi den var den første som dømte bakmenn for tvangsarbeid i Norge, men også fordi den viste at vestlige mennesker også er sårbare for utnyttning.

Multikriminalitet

Og kriminelle aktører nøyer seg gjerne ikke med å tjene penger på bare en arena, men kombinerer gjerne narkotikasalg, prostitusjon og tvangsarbeid. Foran ordet «kriminell» kan man sette inn prefikset «multi». Det dreier seg ofte om en sammensatt rekke lovbrudd.

I august 2014 kunne Aftenposten fortelle om en narkosiktet som var koblet til kriminelle albanske nettverk i malerbransjen. Ni personer og en stor mengde narkotika ble beslaglagt. De ble i tillegg tiltalt for heleri og hvitvasking av penger. Den ene tiltalte var også tiltalt for hal-

likvirksomhet og knyttet opp til et malerfirma som tidligere hadde pusset opp Skattedirektoratets lokaler. Et nytt eksempel hvor komplekse og omfattende de kriminelle nettverkene er.

De er aktive der det er penger å tjene, i bygg og anlegg, renhold og service. Vi ser ofte kombinasjonen av narkotikasalgs og prostitusjon. Flere saker har også vist at kriminelle bander bruker prostituerte til å hvitvaske narkotikapenger. De sender den prostituerte ut av landet med pengene, og det er nesten umulig å bevise at hun ikke har tjent pengene selv.

Og det er en tydelig sammenheng mellom det store omfanget av kriminelle miljøer, svart arbeid og faren for tvangsarbeid. Det ligger mye svart arbeid innenfor organiserte kriminelle miljøers virksomhet, og i det bildet er tvangsarbeid en av de alvorligste kriminalitetsformene. Ingen vet noe om omfanget, men at det er store mørketall underbygges av forskning.

De tyngste miljøene utnytter sårbare mennesker som oppholder seg her i kortere perioder. De henter dem til Norge, gir dem bopel og en identitet, tar opp lån i deres navn som tilfaller bakmenn, de får utbetalt lønn, men må bli med i minibanken og ta ut to tredjedeler som tilbakeføres til bakmenn.

Denne bruken av svart arbeid og tvangsarbeid gjør det mulig å presse ned prisene. Butikker klarer å holde åpent om natten fordi de har lave lønnskostnader. En vaskehjelp koster 100 kroner timen i stedet for 200 kroner, og å pusse opp badet koster 120 000 kroner svart fremfor 250 000 kroner hvitt. Da kan huset pusses opp, og man får mer til overs til andre ting. Men samtidig blir mennesker utnyttet og lovlige virksomheter utkonkurrert.

Svart arbeid er ikke nødvendigvis tvangsarbeid, men desto mer svart arbeid sprer om seg, jo større vil problemet med tvangsarbeid bli. Det henger sammen med måten deler av den svarte økonomien er organisert. Det er profesjonelle kriminelle nettverk, ofte drevet fra utlandet, med så brutale metoder at det også innebærer tvangsarbeid.

Ola satt opp uthuset

Svart arbeid er en stor trussel mot vårt samfunn fordi det svarte arbeidet er blitt mer organisert i profesjonelle nettverk. Ofte er det utenlandske bakmenn, miljøer og kulturer som er fremmede og skremmende.

Dette er noe helt annet enn det "tradisjonelle" svarte arbeidet, hvor nabosnekkeren Ola satte opp uthuset for deg og du betalte ham svart. Det var typisk svart arbeid før, men sånn er det ikke nå lenger. Nå er denne utviklingen ikke bare truende for de som blir fanget gjennom kriminalitet, men også for folk flest hvis organiserte arbeidslivet utkonkurreres. Det norske samfunn er basert på et organisert arbeidsliv hvor alle bidrar til felles goder. Hvis en større og større del blir unndratt det systemet, så vil systemet kollapse.

I tillegg vil legale firmaer gå konkurs fordi de ikke greier å drive hvitt i konkurranse med firmaer som er umulig å matche på pris. Myndighetene mister kontroll over ivaretagelsen av samfunnsborgere. Det sosiale velferdssamfunnet er bygget på tillit og det blir misbrukt. Det vil til syvende og sist berøre alle oss.

Alles ansvar

Svart arbeid forandrer form, fra å være mer basert på venetjenester, dreier det seg nå om organiserte kriminelle miljøer som utnytter mennesker, unndrar samfunnet for store summer og bringer tung kriminalitet inn i legale bransjer. Ei heller at vi kan risikere ikke å kunne klage hvis taket faller ned etter å ha brukt en svart håndverker. Ikke en gang at det kan bli vanskeligere å få hvite jobber hvis kriminelle utkonkurrerer legale selskaper er det største problemet. På en grunnleggende måte truer svart arbeid, menneskehandel og korrupsjon vår felles rettsikkerhet.

Her er holdninger viktig. Det er ikke greit at naboen bruker svart arbeid, at far betaler en polsk maler svart, eller at man ikke er sikker på om vaskehjelpen blir utnyttet. Virker en bilvask mistenkelig billig, jobber bygningsarbeidere uten sikkerhet og om natten, eller finnes det hus fulle av mennesker som ser slitne ut og som holder seg unna nærmiljøet, da bør man melde fra.

Det er i ferd med å skje en gradvis oppvåkning i Norge. En større bevissthet og innsatsvilje er rettet mot handel mot mennesker. Hvis vi får til et engasjement på statlig og tverretattlig nivå, har vi kommet langt. Men hvis befolkningen i landet ikke forstår konsekvensene av sine valg, konsekvenser andre mennesker enn dem selv får lide under, så har vi fortsatt en lang vei å gå.

Kommentarer til Reiss' artikkel:

Arbeiderpartiet

Finanspolitisk rådgiver for Arbeiderpartiet på Stortinget, Maria Schumacher Walberg, har gitt følgende uttalelse til Ligningskontakt om denne artikkelen:

ARBEIDERPARTIET prioriterte kampen mot økonomisk kriminalitet og svart økonomi høyt i vår tid i regjering, dette kom blant annet til uttrykk gjennom flere handlingsplaner mot sosial dumping, og tverr-departmentalt samarbeid mot økonomisk kriminalitet. Det er, som det påpekes i artikkelen, nødvendig å se arbeidet mot arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet i sammenheng. Arbeiderpartiet mener blant annet at det er behov for å ytterligere styrke og samordne offentlige kontrolltaters og politiets innsats og øke strafferammene og bøtenivået for arbeidslivskriminalitet. Det må vi-

dere satses på holdningskampanjer og stilles særlige krav til offentlige innkjøpere.

Også åpenhet om eierskap og selskapsstrukturer har vist seg å være svært viktig i arbeidet mot skattekriminalitet, korrupsjon og hvitvasking. Arbeiderpartiet og Kristelig folkeparti har fremmet forslag om opprettelsen av et offentlig eierregister for dette.

Mer om forslagene Arbeiderpartiet fremmet på dette området i fjor høst kan leses under publikasjoner fra Stortinget på nettet.

Ligningskontakt fikk også SV til å uttale seg om artikkelen. Først vil jeg bare si at dette er en viktig og god artikkel som setter fingeren på en av de største utfordringene for samfunnet og velferdsstaten akkurat nå. Det sier Snorre Serigstad Valen og han fortsetter:

SOM ARTIKKELEN veldig godt viser, er svart arbeid nå en av de største truslene mot samfunnet og velferden vår. Den svarte økonomien er tilholdssted for store kriminelle nettverk, og trusselen øker. Dette betyr også at stadig mer av det som skjer i samfunnet kobles fra samfunnet og demokratiske spilleregler.

Det er ingen overdramatisering å si at dette faktisk handler selve vår samfunnsmodell og vårt levebrød. Hvordan skal vi sørge for at alle får tilgang til utdanning og helsetjenester om store deler av økonomien drives av kriminelle? Hvordan skal vi opprettholde skattemoralen i samfunnet når folk ser at naboen lurer seg unna med å leie inn folk svart? Hvordan vil samfunnet bli seende ut om det vokser fram en stor underklasse av underbetalte løsarbeidere?

SV mener det er behov for en rekke kraftfulle tiltak for å få kontroll på utviklingen.

- Det må stilles krav om åpenhet om hva selskaper tjener og betaler i skatt.
- Skattematriser må åpnes igjen.
- Skatteparadisene må bekjempes, blant annet med utvidet land for land-rapportering.
- Selv om jeg er tilhenger av arbeidsinnvandring, kan vi ikke ha en ukontrollert arbeidsinnvandring om vi skal bekjempe sosial dumping.
- Skatteetaten og Økokrim få tilført enda flere ressurser for å kunne etterforske og ta dem som driver med svart arbeid.

Artikkelen trekker også fram noe annet interessant her, nemlig våre egne holdninger til svart arbeid. Mange husker kanskje at onkel leide inn naboen for å pusse opp stua og betalte han svart. Det er selvsagt heller ikke greit, men svart arbeid i dag handler om å involvere seg med kriminelle nettverk.

Ligningskontakt tok kontakt med Finansdepartementet og ba om en kommentar til denne artikkelen. Vi fikk følgende pressemelding datert 13. januar som svar:

Felles innsats mot arbeidslivskriminalitet

– **V**I VIL BEKJEMPE arbeidslivskriminalitet gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige myndigheter og arbeidslivets parter, sier statsminister Erna Solberg. Regjeringen legger nå fram en strategi for å styrke innsatsen mot de useriøse aktørene i arbeidslivet.

– Dersom useriøsitet og kriminalitet får bre om seg er den norske arbeidslivsmodellen i fare. Alle med ansvar for å kjøpe inn varer og tjenester har en viktig rolle for å hindre at kriminelle aktører får innpass i arbeidslivet. Det gjelder både i privat og offentlig sektor, sier statsministeren.

Strategien inneholder bl.a. tiltak for tettere samarbeid mellom Politiet, Skatteetaten, Arbeidstilsynet, NAV og

andre offentlige etater. Etatene og tilsynsmyndighetene skal etablere et felles senter for analyse og etterretning. Det innføres en bestemmelse i regelverket for offentlige anskaffelser som pålegger oppdragsgivere å stille krav om bruk av lærlinger innenfor bransjer hvor det er et definert behov for læreplasser.

– Vi vil gjøre det enklere å være seriøs og vanskeligere å være kjeltring og useriøs, sier arbeids- og sosialminister Robert Eriksson.

Strategien er utarbeidet i dialog med LO, NHO og de øvrige partene i arbeidslivet, og inneholder til sammen 22 tiltakspunkter som skal følges opp av Statsministerens kontor og seks ulike departement.

Kort oppsummering av forslagene:

Tettere samarbeid med partene i arbeidslivet

Partene har spilt en viktig rolle i arbeidet så langt, og oppfølging og videre utvikling av innsatsen skal drøftes med partene i Regjeringens Kontaktutvalg.

Kontroll og oppfølging

Samarbeidet mellom Politiet, Skatteetaten, Arbeidstilsynet, NAV og andre offentlige etater skal styrkes og gjøres mer systematisk.

Offentlige innkjøp

Regjeringen innfører bestemmelser som åpner for å begrense antall underleverandører i kontraktskjedene i bransjer hvor det er særlig store utfordringer. Offentlige oppdragsgivere skal kunne stille krav om bruk av lærlinger.

Tiltak med særlig betydning for byggenæringen

Regjeringen arbeider med flere tiltak som har særlig betydning for byggenæringen: Godkjenning av utenlandsk fagutdanning,

videreutvikling av sentral godkjenning av foretak, registre eller godkjenningsordninger som synliggjør om foretak følger regelverket og forbedring av ordningen med id-kort (HMS-kortene) i bygg og renhold, bl.a. for å gi mulighet til oppslag i sanntid mot offentlige registre.

Styrket kunnskap og informasjon

Regjeringen gjennomfører kartlegging av omfanget av den svarte økonomien og hvordan likebehandlingsreglene i vikarbyrådirektivet etterleves. Det skal gjennomføres en ekstern evaluering av hvordan etatene samarbeider på lokalt nivå.

Internasjonalt samarbeid

Norge vil delta aktivt i nye samarbeidsinitiativer i EU-regi og ta i bruk de muligheter EØS-avtalen gir oss for å styrke samarbeidet med tilsyns- og kontrollmyndigheter i andre land.

Svart arbeid

– samfunnsskadelige handlinger som er et angrep på velferdsstaten

MEDIEOPPSLAGENE i 2014 og inn i 2015 har vært en oppvåkning for så vel menigmann som politikere til en truende virkelighet der vårt tillitsbaserte og åpne samfunn, -selve velferdsstaten, er under angrep.

Det er grupper av mennesker som ikke ønsker å være med på den kollektive dugnaden – og det er kriminelle grupper som bevisst utnytter den tillit som er nødvendig for at samfunnet slik vi ønsker at det skal fungere. Dette kan oppsummeres som arbeidsmarkeds kriminalitet; bruken av svart arbeid, utnyttelse av andre menneske (menneskehandel) og skatte- og avgiftsunndragelse, som igjen har forgreninger til narkotika og hallikvirksomhet med tilhørende menneskelige lidelse og fornedrelse.

Norsk Øko-Forums medlemmer fra politi, kontrolltater, bank og forsikring jobber i førstelinje i kampen mot økonomisk kriminalitet, og vi har gjennom en lengre periode erfart at den økonomisk kriminaliteten har økt og endret karakter i en mer alvorlig retning. Økonomisk kriminalitet er uten tvil en alvorlig trussel mot grunnleggende strukturer og verdier i samfunnet, og med en

slik endring i truselbildet er det etter vår oppfatning helt nødvendig med styrket innsats og nye virkemidler for å demme opp mot dette angrepet på fellseskabet.

Denne kriminaliteten truer våre etablerte samfunnsverdier, sier riksadvokat Tor Aksel Busch.

Forskningsstiftelsen FAFO er ganske klar på at startskuddet for disse hendelser kom ved EU-utvidelsen i 2004, da en rekke land i det tidligere Øst-Europa fikk tilgang til EU og EØS. Det er et tankekors at SSB allerede i 2006 anslo at det var hele 18 000 mennesker med ulovlig opphold i riket. Riktignok er ikke alle disse fra EØS-området – men utvidelsen har gjort det enklere for mennesker med uærlige hensikter å komme til Norge.

I en rapport fra UDI, PU og Kriminalomsorgsdirektoratet heter det at en anser det som et sikkerhetsproblem at et ukjent antall mennesker med ukjent eller falsk identitet oppholder seg i Norge og enten selv deltar i kriminell aktivitet eller er offer for dette, typiske at de blir utnyttet i forbindelse med svart arbeid. Det er vanskelig ikke å tiltre bekymringen som fremkommer i rapporten om at mange av disse personene kan knyttes til ulike kriminalitetsområder.

Dette i kombinasjon med at det er svakheter i kontrollen av hvem som faktisk får tildelt D-nummer (personnummer for utlendinger) som igjen muliggjør opprettelse av enkeltpersonforetak og bankkonto som brukes i forbindelse med arbeidsmarkeds kriminalitet, gjør at vi står overfor et omfattende sikkerhetsproblem.

Lime-saken viser at arbeidsmarkeds kriminalitet ikke bare er et problem for de store aktørene i byggebransjen, men griper nå rett og slett inn i folks hverdag der de kjøper melk og kneip.

I forbindelse med denne Lime-aksjonen kom det også frem at advokater har hatt en rolle i dette nettverket. I forbindelse med en gjennomgang av situasjonen i byggenæringen som Kripos-nestleder Vagleik Antun har gitt BNL-medlemmene i juni i fjor er situasjonen dyster sett fra både næringens og politiets ståsted. Antun pekte på at det er nær umulig å gjennomføre omfattende arbeidslivskriminalitet uten noe hjelp fra revisorer, regnskapsførere

Andreas Meeg-Bentzen

- **Politiadvokat Oslo Politidistrikt**
- **Finans- og miljøkrimseksjonen, Skatte- og avgiftsgruppen**

og advokater. Advokatforeningens leder Erik Keiserud uttaler til VG i forbindelse med Lime-saken – «En advokat skal ikke begå straffbare handlinger. Dersom det skulle være noe i dette, vil det være sterkt beklagelig». Det er en underdrivelse – det er meget alvorlig situasjon og er et direkte angrep på den fornødne tillit som det må være mellom advokater og samfunnet. Videre er det jo et alvorlig angrep på den tillit som er gitt advokater som opptrer som forsvarer i lovgivningen. Det er ikke en uvanlig problemstilling som møter politiet når forsvarer ber om sakens dokumenter selv om de er klausulert overfor hans klient av hensyn til etterforskningen – kan politiet stole på advokaten eller er advokaten selv med på den kriminalitet som hans klient er mistenkt eller siktet for?

Oppi alt dette forferdelig er det i det minste kommet noe positivt til syne i forbindelse med aksjonen; den viser at det er mulig for flere etater å jobbe sammen mot et felles mål – det bør være regjeringens uttalte mål å få til en felles dugnad rettet inn mot arbeidsmarkeds kriminalitet for å komme dette uvesenet til livs.

Hva må så til?

Kripos ønsker seg en tverretattlig ekspertgruppe som skal jakte bakmenn og kriminelle i norsk arbeidsliv.

– I dag er det ingen som har oversikt verken over omfang eller dybden av disse problemene i Norge. Det er en utstrakt silotenkning der hver etat stort sett jobber innenfor egne rammer, sa Eivind Borge, leder for taktisk etterforskningsavdeling til Dagsavisen tidligere i sommer. Norsk Øko-Forum støtter dette initiativet, nettopp

fordi vi vi ser den samme virkeligheten i våre medlemmers arbeid hver dag, -det mangler et strategisk etats-overgripende blikk på enkeltsakene.

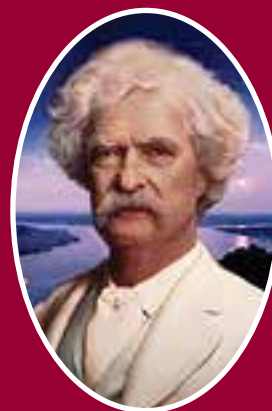
Vi vil videre påpeke at kriminalitet lønner seg med dagens lovgivning. I dag må påtalemyndighetene bevise at formuen de inndrar, stammer fra en konkret kriminell handling. Alternativt må lovbrøyteren kjennes skyldig i en alvorlig straffbar handling egnet til å gi betydelig utbytte. Det har gitt magre resultater, noe riksadvokaten har klaget over i en årrekke. Norsk Øko-Forum støtter innføringen av såkalt sivilrettslig inndragning, som også riksadvokat Tor-Aksel Busch argumenterer for. Dette vil være en norsk variant av den såkalte «irske modellen», der man inndrar kriminelt utbytte gjennom sivilrettslige regler, uavhengig av straffesaker - og strafferettens strenge beviskrav. Et slikt virkemiddel vil kunne brukes i kombinasjon med skattlegging av inntekter fra straffbare handlinger, stansing av urettmessig NAV-utbetalinger, samt eventuelle erstatningskrav fra offentlige myndigheter som er påført tap gjennom grove kriminelle handlinger.

Skape sunne holdninger mot svart arbeid

Det er vår påstand at det finnes ikke svart arbeid uten at det er etterspørsel etter det. Det offentlige, virksomheter og privatpersoner må være seg bevisst hvem de engasjerer til å utføre oppdrag for seg. Det er fristende å trekke frem et gammelt slagord; Si nei til svart arbeid.

Vi bør konsentrere oss om fremtiden, det er der vi skal være resten av livet.

Mark Twain
(1835–1910)
Amerikansk forfatter

Norsk Øko-Forum

av Inger Coll
– leder i NØF

NORSK ØKO-FORUM er en frivillig organisasjon som har til formål å bekjempe økonomisk kriminalitet.

Om foreningen

Norsk Øko-Forum med kortformen NØF ble stiftet i 1991 og har over 900 medlemmer fra både det private og det offentlige,

som skatteetaten, tollvesenet, NAV, politi, påtalemyndighet, ØKOKRIM, revisjon, regnskap, granskning mv. Foreningen arrangerer fagkonferanser og har i tillegg til sentralstyret også 6 lokallag rundt i landet. Lokallagene arrangerer også fagseminarer lokalt.

Foreningens formål

NØF's formål er å bidra til tverrfaglig samarbeid og kompetanseoppbygging for å styrke samfunnets arbeid mot alle former for økonomisk kriminalitet. NØF's virke skjer bl.a. gjennom kontakt- og nettverksbygging blant medlemmene. Foreningen utgir medlemsbladet NØF-Info som har fokus på aktuelle faglige temaer. Foreningen er høringsinstans for lovforslag og utredninger og arrangerer konferanser og fagseminarer. NØF har kontakt med utdannings- og forskningsmiljøer for å holde seg oppdatert på fagområdet og samarbeider med organisasjoner som driver med kriminalitetsforebyggende arbeid. Vi engasjerer oss også i andre tiltak som fremmer foreningens formål. NØF skal ikke beskjeftige seg med lønns- og tariffspørsmål og skal være partipolitisk uavhengig, men skal samtidig opprettholde et godt forhold til medlemmenes fagorganisasjoner og samarbeide med andre organisasjoner på områder som fremmer NØF's formål.

Som eksempel på hvilke temaer Norsk Øko-Forum ser som sentrale viser vi til vår fagkonferanse som avholdes i slutten av april i Tønsberg. Konferansen vil omhandle følgende temaer:

Foreningens årskonferanse 2015

Justisminister Anders Anundsen vil snakke om Justisdepartementets fokus i arbeidet mot økonomisk kriminalitet.

Lime- saken har fått mye presseomtale og NØF har invitert politioverbetjent Werner Male, og Idar Smedsrud, leder ved org. krim og analyseavsnittet ved Romerike politidistrikt for å snakke om Lime-teamet. Dette foredraget vil gi deltagerne en grundig presentasjon av det praktiske og operative samarbeidet mellom politi, NAV, Skatteetaten mv.

Dubai – muligheter og begrensninger vil være tema for et innlegg fra konsul og sambandsmann Ole Didrik Nyhus som arbeider i Dubai. Stadig flere av de sakene vi jobber med har forgreninger til utlandet, og Dubai seiler opp som den nye store «Hvitvaskingsnasjonen». Ole Didrik Nyhus skal gi oss et innblikk i praktiske muligheter og begrensninger for informasjonsinnhenting og bistand fra Dubai. Vi ønsker blant annet å få belyst i hvilken grad andre enn politiet kan benytte seg av sambandsmannens tjenester.

Erfaring viser også at nye kriminelle metoder ofte sprer seg fra land til land oppover verdenskartet mot Norge. Det er derfor interessant og viktig å vite mer om hvilke trender europeisk politi ser. Politisambandsmann Rune Reitan er deskleder ved «Den norske desken» i Europol i Haag, og kommer til Tønsberg for å dele nyheter om europeisk politisamarbeid innen økonomisk kriminalitet.

En annen utfordring vi står overfor er mulige utro tjenere i egne rekker. Dette handler om ansatte som opptrer illojalt og bryter de interne retningslinjene i virksomheten for å skaffe seg selv, familie eller venner informasjon eller personlige fordeler. Private bedrifter, det offentlige og frivillige organisasjoner er sårbare for kriminelle handlinger som utføres av noen på innsiden. Hvordan avdekker man utro medarbeidere? Hvilke tiltak bør gjøres for å beskytte virksomheten mot utro tjenere? Advokat og partner Erling Grimstad i BDO's granskingsenhet vil gi sine betraktninger rundt temaet på konferansen.

Taushetsplikt. Norsk Øko-Forums mantra er «Sammen mot økonomisk kriminalitet!» men for å kunne jobbe sammen mot de kriminelle er det en forutsetning at vi kan samarbeide, men også at vi kjenner grensene for

vår taushetsplikt. Journalistene Siri Gedde-Dahl og Einar Haakaas har skrevet en artikkel om dette temaet som er tatt inn i NØF-Info nr. 1/2015. Artikkelen tar for seg offentlighetens og journalisters rett til innsyn, men også hva vi kan dele med hverandre? Foreningen har lenge hatt dette temaet på dagsorden og har nå, i samarbeid med professor i politirett Tor-Geir Myhrer ved Politihøgskolen i Oslo, utarbeidet et foredrag om temaet som vil bli holdt av Inger Coll på konferansen. Tittel på foredraget er «Hva kan vi si?»

Mange vil ha fått med seg en stor helerisak med hovedforhandling i Oslo tingrett før jul. Saken er ledd i Oslo politidistrikts satsning mot arbeidsmarkeds kriminalitet «OP Svartmaling». Tiltale var tatt ut mot et såkalt «mellemledd» i en sak som gjaldt fiktiv fakturering. Politiet fremholdt under hovedforhandlingen at samtlige beløp som hadde strømmet gjennom selskapets bankkonto måtte ansees å være utbytte fra straffbare handlinger og at tiltalte selv hadde fått et direkte utbytte av at det ble utført arbeid ved svart og ulovlig arbeidskraft, samt at dette måtte rammes av heleribestemmelsen i straffeloven § 317. Politiet avdekket de straffbare forholdene ved å konsentrere etterforskningen om ting som har skjedd i nyere tid, såkalt «nåtidsetterforskning». Aktor i saken politiadvokat Andreas Meeg-Bentzen og prosjektleder/politiførstebetjent Rune Søfting, vil dele sine erfaringer fra etterforskning og irettføring med deltagerne på konferansen. Tingretten avsa forøvrig fellende dom i saken, men dommen er så vidt vites ikke rettskraftig.

Divisjonsdirektør Roar Østby i DNB Bank ASA vil holde et innlegg med tittelen: Bekjempelse av hvitvasking – et samfunnsansvar. Roar Østby har i mange år

arbeidet med anti-hvitvasking og vil i sitt foredrag fortelle om hvordan DNB har organisert seg for å oppfylle de lovmessige krav, finansnæringsansvar i denne sammenheng, oppfølgingen av FATF's revisjon av Norge og eksempler på hvitvasking.

Norsk Øko-Forum ønsker at deltagerne på Årskonferansen også skal få et mentalt løft, derfor inviterer vi hvert år en motivator som kan gi oss et skråblikk på hvordan vi gjør arbeidet vårt, og hvilket livsfokus som kan gi best arbeids- og livskvalitet. I år har vi fått forfatter og frilansjournalist Kathrine Aspaas til konferansen, og vi ser frem til å høre hvordan ideene fra hennes bok «Raushetens Tid» kan anvendes på oss som daglig jobber med hvitsnippkriminalitet.

Medlem

Medlemskap tegnes personlig. Som medlemmer kan opptas alle som gjennom sitt yrke støtter opp om NØF's formål. Med dette menes ansatte i offentlige etater samt ansatte i yrker/bransjer som utøver kontroll, straffefølgelse eller andre tiltak i bekjempelse av økonomisk kriminalitet. På årsmøtet 2015 vil det også bli fremmet forslag om at organisasjoner kan bli medlemmer i foreningen. Sentralstyret skal godkjenne nye medlemmer og kan ekskludere medlemmer.

Nettside

Mer informasjon om foreningen finnes på vår nettside www.norskokoforum.no og på vår Facebook-side.

**Lån aldri bort bøker, for
ingen leverer dem tilbake.
De eneste bøkene jeg har i
mitt bibliotek, er bøker andre
har lånt meg.**

**Anatole France
(1844–1924)**

fransk poet, forfatter og journalist

Stipendordningen

*Det er etterhvert blitt en del som har fått nyte godt av
Ligningsutvalgets stipendordning.*

Vi kontaktet derfor tre av dem for å høre hva pengene hadde blitt benyttet til.

Berit Kristine Bjoner (skatteklagenemnda midt)

Du mottok stipend fra Ligningsutvalget. Hva ble pengene benyttet til?

Stipendet ble benyttet til å finansiere frikjøp av min arbeidskraft fra egen virksomhet, gårdsbruk. Samt litteraturkjøp og semesteravgift. Dette var nødvendig for å kunne følge forelesninger i skatterett som jeg fulgte ved Høgskolen i Nord-Trøndelag våren 2014. Denne muligheten gjorde meg bedre rustet til å utføre oppgavene i skatteklagenemnda på en god måte.

Er du fortsatt under utdanning?

Ja, men ikke samme utdanning som jeg søkte stipend for, nå tar jeg en MBA i økonomi ved Universitetet i Nordland.

På hvilken måte har du fått praktisert utdanningen din?

Jeg bruker den utdanningen til daglig som medlem i nemnda og som masterstudent i økonomi.

Hvor mye visste du om Ligningsutvalget før du søkte om stipend?

Ligningsutvalget ble jeg kjent med etter utnevnelsen til nemnda i desember 2013.

Jeg er selvstendig næringsdrivende og medlem i Skatteklagenemnda for Midt-Norge.

Siw A. Degerstrøm Vadsø Fastsetting, Utland, kildeskatt

Jeg fikk stipend fra ligningsutvalget og dette ble benyttet til bøker og reise og opphold ved eksamen.

Jeg er for tiden ikke under utdanning, har tatt en pause.

Jeg har fått praktisert min utdanning igjennom jobben med ligning og bedre forståelse for min jobb og kompetanse innen skatterett.

Jeg viste ingenting om ligningsutvalget fra før. Søkte opp stipend på intranettet og kom inn på denne ligningsutvalgets utdeling av stipend.

Ali Jean Cyriac Ouattara, Innkrevning Nord

Pengene kom på riktig tidspunkt i det jeg hadde en del utgifter knyttet til studien (kjøp bøker, dekke reiseutgifter, opphold osv...). Jeg er nå ferdig med utdanningen. Jeg jobber som skatterevisor ved Skatt Nord, og det var nettopp revisjon jeg studerte. Utdanningen er derfor sentralt i mine daglige gjøremål.

For å være ærlig visste jeg ingen ting om Ligningsutvalget før jeg søkte. Jeg hørte om dere ifm info om stipendet på Skattenett

Du kan også søke stipend – se side 2!

Landsdekkende nemnd kommer

– hva tenker dagens nemnder om det?

Det er som kjent vedtatt at vi skal få en landsdekkende skatteklagenemnd med eget sekretariat fra neste år en gang.

Ligningskontakt ønsket synspunkter på denne overgangen og kontaktet derfor noen fra dagens nemnder om dette og stilte noen spørsmål.

Hvordan opplever skatteklagenemnda at det nå er bestemt at de skal oppløses til fordel for ei samlet nemnd?

Sigbjørn Sandeggen svarer på vegne av skatt nord:

Signaler vi har fått fra nemndsmedlemmer går ut på at de anser at nemnda har tilstrekkelig kompetanse, og at de ikke ser for seg hvordan og hvor det kan rekrutteres medlemmer til nemnda som har mer kompetanse. Det er og pekt på at økt spesialisering og sentralisering kan medføre økt fremmedgjøring av Skatteetaten i forhold til den vanlige bruker.

Lasse Solberg er nemndsleder i vest:

Nå har vi ikke hatt noe fellesmøte i nemnda etter at Finansdepartementet sendte ut sitt forslag på høring, vi venter med vårt årlige fellesmøte til flere brikker har falt på plass omkring den fremtidige organiseringen. Men en felles nemnd for hele landet har vært signalisert som et sannsynlig en stund, og temaet ble diskutert tidlig i fjor vår. Mitt inntrykk er at medlemmene er rimelig godt fornøyd med ordningen med regionale nemnder, og at verken hensynet til rettsikkerhet eller tilliten til systemet påvirkes av en slik omlegging. Fylkestingene, som i dag utpeker medlemmene, må vel sies å være nokså uavhengige organer i forhold til skatteforvaltningen.

Medlemmer av skatteklagenemnda som var med i lignings- og overligningsnemnder før omorganiseringen i 2008 formidler gjerne at omorganiseringen av etaten og nemndsstrukturen medførte en stor forbedring av kvaliteten på klagebehandlingen. Det har vært uttrykt bekymring for om man klarer å sikre en tilstrekkelig god

rekruttering dersom nemnda utnevnes sentralt. I et langstrakt land kan det ta sin tid å komme seg til og fra møter i stor avdeling. Dette må man ta hensyn til når nærmere regler om arbeidsform og honorarer skal utformes. Det er etter mitt syn betenkelig at reisetid ikke blir godtgjort. Man bør vurdere en endring her, også innenfor dagens organisering.

Hvilke faglige utfordringer har vært størst for eksisterende nemnd?

Solberg: Her kan jeg bare uttale meg på bakgrunn av egen erfaring. For min del har jeg opplevd de store sakene – typisk med transaksjoner over landegrensene – som mest utfordrende. Når man skal behandle saker der bare selve vedtaket utgjør bortimot 100 sider, er det gjerne både et komplekst faktum og vanskelige tolknings spørsmål man må igjennom.

Sandeggen: Blant de største faglige utfordringene nevnes: tilleggsskatt og likebehandling i saker om tilleggsskatt, tap på fordringer og verdsettelse.

Tror dere at et felles sekretariat for nemndssaker vil svekke kompetansen i etaten?

Sandeggen: Sekretariatet anses ikke som en del av Skatteetaten. Bemanning av sekretariatet vil trolig skje ved at det rekrutteres ansatte fra Skatteetaten, og kanskje fra regionen hvor sekretariatet legges. Dette vil nok medføre

svekkelse i aktuell region. Faren kan være at spesielt dyktige medarbeidere i dagens skatteetat vil miste interessante oppgaver som de i dag har. Veien kan da være kort over til det nye sekretariatet eller til det private næringslivet.

Solberg: Her er nok de ansatte i etaten nærmere til å svare enn jeg. Men min erfaring er at det innenfor dagens organisering er en god informasjonsflyt mellom nemnda og skattekontoret og at like saker blir behandlet likt. Spriker praksis, blir det raskt korrigert. Mitt inntrykk er også at vi i løpet av kort tid så en jevnere og samlet sett høyere kvalitet på forslagene til vedtak etter omorganiseringen i 2008. Det finnes mye verdifull spisskompetanse i regionene, og det er grunn til å tro at saksforberedelsen for nemndene også bidrar til å heve kompetansen i fagmiljøene lokalt. Det er en utfordrende, men viktig oppgave å legge til rette for at man kan beholde og utvikle kompetansen lokalt.

Når det er sagt, tror jeg det er viktig og riktig at saksforberedelsen for skatteklagenemnda organiseres under et uavhengig sekretariat. Det er til dels motstridende hensyn som gjør seg gjeldende her, men hensynet til å sikre en mest mulig uavhengig klagebehandling er veie tyngst. Så langt det er mulig, bør man søke å forene motstridende hensyn gjennom måten man organiserer sekretariatet.

Andre forhold som dere ser i den store endringen som kommer?

Sandeggen: Det er en del uavklarte spørsmål om grensen mellom Skattekontor/Skattedirektoratet/Finansdepartementet og sekretariatet i tilfelle motstrid. Hvordan skal dette avklares?

Vi takker for tilbakemeldingene og tar gjerne i mot innlegg innenfor dette området.

Vi fikk også et innspill fra advokat Tine Kristiansen som er medlem i skatteklagenemnda i nord:

Det sitter mye kompetanse spredt rundt i Norge etter flere års arbeid med skatteklagenemndene. Jeg tenker det er viktig at sentral nemnd nyttiggjør seg av denne kompetansen.

Det har vært faglige utfordringer med eksisterende nemnd på ulike måter, som er en viktig del av begrunnelsen for omorganisering til en samlet nemnd. Dagens

nemndsmedlemmer sitter spredt i flere byer. Det kunne med fordel ha vært flere faglige møteplasser. Kompliserte skattesaker – næring burde vært samlet i fagteam med særskilt kompetanse. Videre bør disse saker behandles i møter hvor alle medlemmer møttes fysisk, slik at man får reelle fagdiskusjoner om kompliserte spørsmål.

Dersom en sentralisert nemnd nyttiggjør seg av fagpersoner/fagmiljøer kan kompetansen i etaten nyttiggjøres videre. Det er viktig å arbeide for at kompetansen i etaten videreføres.

**Det er merkelig, men sant.
Når en forfatter mister
pusten, blir setningene ikke
kortere, men lengre.**

**John Steinbeck
(1902–1968)
amerikansk forfatter**

**– og nå finner du
oss på nettet –**

Her finner du oss:

www.utvalget.no

Her finner du også utvalgsheftene